

Uppdaterad nulägesbeskrivning 2024

Innehållsförteckning

1.	SYFTE	3
2.	VÄSENTLIGA NYHETER SEDAN 2020	3
3.	ETT ANTAL SAKFRÅGOR.....	4
	Bioavfall.....	4
	Förpackningar	4
	Textil.....	4
	Fiskeredskap	4
	Engångsartiklar	5
	Batterier	5
	Plast	5
4.	MÅL I SVERIGE PÅ NATIONELL NIVÅ	6
5.	NATIONELL AVFALLSPLAN OCH AVFALLSFÖREBYGGANDE PROGRAM	7
	Nationell avfallsplan <i>Avfall i ett cirkulärt samhälle</i>	7
	Avfallsförebyggande program <i>Ett cirkulärt Sverige tänker efter – före!</i>	8
6.	REGIONALA ÅTGÄRDSPROGRAM FÖR MILJÖMÅLEN	8
7.	ANDRA KOMMUNALA MÅL OCH STYRANDE DOKUMENT	8
8.	PROMEMORIA MED FÖRSLAG PÅ ÄNDRINGAR I LAGSTIFTNINGEN.....	8

1. Syfte

Syftet med denna bilaga är att komplettera den nulägesbeskrivning som gjordes 2020 och som finns i två bilagor till Kretsloppsplanen: bilaga 2 *Kretsloppsplanen i ett större sammanhang: kopplingar till globala, nationella, regionala och lokala styrdokument* och bilaga 3 *Nulägesbeskrivning och omvärldsanalys*.

Efter 2020 har det skett en del väsentliga förändringar som berör det som Kretsloppsplanen handlar om. Denna bilaga beskriver i korthet de viktigaste av dessa.

Det pågår ständigt utveckling och det blir därför svårt, nästan omöjligt, att hålla en nulägesbeskrivning aktuell. Denna bilaga beskriver översiktligt ett antal väsentliga nyheter sedan 2020 som har betydelse för arbetet med Kretsloppsplanen.

2. Väsentliga nyheter sedan 2020

Sedan 2020 har det införts en del förändringar i svensk lagstiftning som gäller bland annat insamling och hantering av bioavfall, förpackningar, textil, engångsartiklar och fiskeredskap. Dessa förändringar har till stor del sitt ursprung i bestämmelser och mål på EU-nivå.

Sverige fick i november en ny nationell avfallsplan 2024-2030, *Avfall i ett cirkulärt samhälle*, och ett nytt avfallsförebyggande program 2024-2030, *Ett cirkulärt Sverige tänker efter – före!*

Regionalt har Länsstyrelsen i Gävleborg tagit fram ett nytt regionalt åtgärdsprogram för miljömålen i Gävleborgs län 2023-2030, *Tillsammans mot ett hållbart Gävleborg 2030*. Länsstyrelsen i Uppsala län har tagit fram *Färdplan för ett hållbart län*.

Exempel på nyheter på kommunal nivå sedan 2020 är att Sandviken har inlett ett arbete att ta fram en ny *Klimat- och energiplan* och att Gävle har påbörjat genomförandet av *Färdplan för ett Klimatneutralt Gävle* via *Gävle Klimatavtal* som bland annat innehåller åtgärder som bidrar till cirkulär resurshantering.

Regeringen har i november 2024 presenterat ett antal förslag i promemorian *Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi*.

3. Ett antal sakfrågor

I detta avsnitt beskrivs ett antal sakfrågor som är i fokus och där ny lagstiftning kommit de senaste åren.

Bioavfall

Från 1 januari 2024 gäller obligatoriskt krav på utsortering och separat insamling av bioavfall från hushåll och verksamheter. Till bioavfall hör biologisk nedbrytbart trädgårdsavfall, parkavfall, livsmedelsavfall och köksavfall inklusive ätlig olja och flytande matfett. Alla som har bioavfall som ska sorteras ut enligt avfallsförordningen omfattas av kraven. Det gäller såväl privatpersoner som verksamheter.

Förpackningar

Från och med den 1 januari 2024 ansvarar kommunerna för insamlingen av förpackningsavfall från hushåll samt samlokaliserade verksamheter som valt kommunal insamling.

Senast den 1 januari 2027 ska samtliga kommuner ha infört fastighetsnära insamling från hushållen och de samlokaliserade verksamheter som valt kommunal insamling av förpackningar av papper, plast, metall och glas.

Från den 1 januari 2026 ska kommunerna samla in utsorterat förpackningsavfall av papper, plast, glas och metall på torg och i parker. Kommunerna ska även samla in plastförpackningar på andra populära platser.

Kostnaderna för insamlingsarbetet och kommunens informationsinsatser ska producenterna ersätta kommunerna för. Ersättningen bestäms i föreskrifter som Naturvårdsverket meddelar.

Textil

Från 1 januari 2025 gäller krav på utsortering och separat insamling av textilavfall från hushåll och verksamheter. Detta görs för att endera kunna återanvända och sälja textilen på nytt eller, om textilen är trasig och uttjänt, kunna återvinna materialet. Kommunerna ska ansvara för att samla in textilavfall som är kommunalt avfall. Kommunerna ansvarar även för informationsinsatser kopplat till de nya kraven. Eventuellt kommer längre fram ett producentansvar för textil att införas.

Fiskeredskap

Från och med 1 januari 2025 ska avfall som utgörs av fiskeredskap som innehåller plast samlas in separat på ett sätt som främjar återanvändning eller materialåtervinning. Sorterade fiskeredskap som är kommunalt avfall ska lämnas till en kommun. Kommuner ska:

- erbjuda separat insamling av kommunalt avfall som består av fiskeredskap som innehåller plast,
- transportera bort avfall som består av fiskeredskap som innehåller plast från mottagningsanordningar i hamn,
- lämna över avfallet till en eller flera producentansvarsorganisationer.

Engångsartiklar

EU:s engångsplastdirektiv är infört i Sverige med hjälp av en rad förordningar. I Sverige är lagstiftningen lite bredare då den även omfattar vissa engångsprodukter i andra material än plast.

Från 1 januari 2024 gäller krav kring att kunna erbjuda mat och dryck i återanvändbara muggar och matlådor.

Flera engångsartiklar i plast är förbjudna. De har valts ut eftersom de ofta hittas som skräp på stränder och i havet och för att de är enkla att göra i andra material.

Reglerna berör främst plast men tanken är att användningen av produkter som bara används en gång ska minska, oavsett material.

Bestämmelser om detta finns till exempel i Förordningen om engångsprodukter, Förordning om producentansvar för ballonger, Förordning om nedskräpningsavgifter, Förordning om producentansvar för våtservetter och Förordning om producentansvar för vissa tobaksvaror och filter.

Batterier

Under 2025 kommer en ny batteriförordning på EU-nivå tillämpas och det innebär bland annat förändrade regler vad gäller producentansvaret och avfallshantering. Det kommer nya mål om insamling och återvinning av batterier.

Plast

Det är angeläget att öka materialåtervinningen av både plastförpackningar och annat plastavfall. Förbränningen av plast behöver minska.

4. Mål i Sverige på nationell nivå

Mål som handlar om avfallsförebyggande, återvinning och cirkulär ekonomi finns både som etappmål i miljömålssystemet och som mål i lagstiftningen för materialåtervinning. Här följer några exempel i november 2024 på mål. Inom parentes finns nationellt utfall enligt bilaga 1 till Sveriges nationella avfallsplan. De utfall som är konstaterat långt från målet är markerade med *. (Uppföljning av målen i de lokala Kretsloppsplanerna finns i rapporten *Uppföljning av Kretsloppsplanerna 2022-2023*.)

- *Etappmål för återanvändning av förpackningar*
Av de förpackningar som släpps ut på marknaden i Sverige för första gången ska andelen som är återanvändbara öka med minst 20 procent från år 2022 till år 2026 och med minst 30 procent från år 2022 till år 2030. (Nationellt utfall saknas)
- *Etappmål för minskat matsvinn*
Matsvinnet ska minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025. En ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument 2025. (Nationellt utfall 3 procent *)
- *Etappmål för ökad utsortering och biologisk behandling av matavfall*
Senast år 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara. (Nationellt utfall 42 procent år 2021 *)
- *Etappmål för att öka andelen kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning*
Senast 2025 ska förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall ha ökat till minst 55 viktprocent, 2030 till minst 60 viktprocent och 2035 ha ökat till minst 65 viktprocent. (Nationellt utfall 40 procent *)
- *Etappmål för att mer bygg- och rivningsavfall materialåtervinns och förbereds för återanvändning*
Förberedande för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av icke-farligt bygg- och rivningsavfall, med undantag av jord och sten, ska årligen fram till 2025 uppgå till minst 70 viktprocent. (Nationellt utfall 55 procent *)
- *Mål för materialåtervinning enligt Förordningen om producentansvar för förpackningar*
 - 1 § I fråga om allt förpackningsavfall är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 65 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 70 procent. (Nationellt utfall 60 procent 2021)
 - 2 § I fråga om förpackningsavfall av papper och kartong är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 85 procent per år. (Nationellt utfall 78 procent)
 - 3 § I fråga om förpackningsavfall av plast från plastflaskor som ingår i ett retursystem är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 90 procent per år. (Nationellt utfall 81 procent)
 - I fråga om övrigt förpackningsmaterial av plast är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 50 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 55 procent per år. (Nationellt utfall 35 procent *)

4 § I fråga om förpackningsavfall av glas är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 90 procent per år. (Nationellt utfall 86 procent)

5 § I fråga om förpackningsavfall av järn är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 70 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 80 procent per år. (Nationellt utfall 82 procent)

6 § I fråga om förpackningsavfall av aluminium från metallburkar som ingår i ett retursystem är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 90 procent per år. (Nationellt utfall 89 procent)

I fråga om övrigt förpackningsmaterial av aluminium är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 50 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 60 procent per år. (Nationellt utfall 82 procent)

7 § I fråga om förpackningsavfall av trä är målet att materialåtervinningsgraden ska vara

1. minst 15 procent per år till och med år 2024,
 2. minst 25 procent per år från och med år 2025 till och med år 2029, och
 3. minst 30 procent per år från och med år 2030.
- (Nationellt utfall saknas)

- *Mål för minskad nedskräpning enligt Förordningen om producentansvar för förpackningar*

10 § I fråga om förpackningar som är engångsplastprodukter är målet att nedskräpningen utomhus ska ha minskat med 50 procent från och med år 2030 jämfört med år 2023. (Nationellt utfall saknas)

5. Nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program

Sverige fick i november 2024 en ny nationell avfallsplan 2024-2030, *Avfall i ett cirkulärt samhälle*, och ett nytt avfallsförebyggande program 2024-2030, *Ett cirkulärt Sverige tänker efter – före!*

Nationell avfallsplan *Avfall i ett cirkulärt samhälle*

Den nationella avfallsplanen finns att läsa på Naturvårdsverkets webbplats.

Prioriterade avfallsströmmar är följande:

- Generellt: minska avfallet och förflytta uppåt i avfallshierarkin
- Bygg- och rivningsavfall
- Schaktmassor och annat naturligt förekommande material
- Kommunalt avfall
- Förpackningsavfall
- Bioavfall
- Plastavfall
- Textilavfall
- Möbelavfall
- Elektronikavfall
- Batteriavfall
- Kritiska råmaterial
- Uttjänta fordon

Avfallsförebyggande program *Ett cirkulärt Sverige tänker efter – före!*

Det avfallsförebyggande programmet finns att läsa på Naturvårdsverkets webbplats.

Prioriterade material och produktströmmar är följande:

- Livsmedel
- Byggnadsmaterial och byggprodukter
- Plast
- Textil
- Förpackningar
- Elutrustning
- Batterier
- Kritiska råvaror
- Fordon
- Möbler
- Minskad nedskräpning

6. Regionala åtgärdsprogram för miljömålen

Länsstyrelsen i Gävleborgs län beslutade 2023 om *Tillsammans mot ett hållbart Gävleborg 2030, Åtgärdsprogram för miljömålen i Gävleborgs län 2023–2030*. Programmet har fyra prioriterade områden: Energi och klimat, Vatten, Biologisk mångfald, Ekosystemtjänster och friluftsliv samt Giftfritt och cirkulärt samhälle. Ett femte viktigt område är Övergripande styrning och samverkan.

Länsstyrelsen i Uppsala län har beslutat om *Färdplan för ett hållbart län*, med fyra temaområden: Minskad klimatpåverkan, Ekosystem och biologisk mångfald, Vatten och Samhällsutveckling.

7. Andra kommunala mål och styrande dokument

I kapitel 13 *Kretsloppsplanen i ett större sammanhang* beskrivs bland annat kopplingar till andra kommunala mål och styrande dokument. Utöver det som finns beskrivet i kapitel 13 kan nämnas att

- kommunerna arbetar med genomförandet lokalt av *Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi*,
- Sandviken arbetar med att ta fram en ny *Klimat- och energiplan*,
- Gävle arbetar med genomförandet av *Färdplan för ett Klimatneutralt Gävle* via *Gävle Klimatavtal* som bland annat innehåller åtgärder som bidrar till cirkulär resurshantering.

8. Promemoria med förslag på ändringar i lagstiftningen

Regeringen presenterade i november 2024 promemorian *Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi*.

Promemorian innehåller förslag på ändringar i avfallslagstiftningen och den är ute på remiss till mitten av februari 2024. Förslagen på ändringar i lagstiftningen är tänkta att träda i kraft 2026.